Håkan Rydving: Words and Varieties. Lexical variation in Saami
Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 269.
Suomalais-Ugrilainen Seura. Helsinki, 2013. 218 l.
ISBN 978-952-5667-49-3

A Mémoires de la Société Finno-Ougrienne sorozat első, 1890-ben napvilágot látott számától, K. B. Wiklund *Lule-lappisches Wörterbuch*-jának megjelentetésétől kezdve szívesen ad teret a lappológiával foglalkozó kutatóknak. Az eddigi kiadványok közül 46 könyv tárgya valamely számi nyelv vagy nyelvjárás. A sorozat legújabb tagja összetettsége és célkitűzése miatt különösen jelentősnek tekinthető.

A svéd származású szerző, Håkan Rydving vallástörténeti professzor a norvégiai Bergen egyetemén. Kutatási területe sokrétű, érinti többek között a déli, lulei és északi számi vallástörténetet és nyelvészetet, különös tekintettel a nyelvi változásokra. Ebben a témában jelent meg eddigi munkásságának és az 1980-as években megkezdett számi dialektológiai vizsgálatainak összegzése. Ahogy a szerző az előszóban is megfogalmazza (18), a kutatás alapja

egy 30 évvel ezelőtti, az UNESCO által támogatott projekt, az *Atlas Linguarum Europae* (ALE) c. nyelvjárási atlasz anyaga. Rydving még hallgatóként vett részt a nyelvjárási gyűjtésben, Lars-Gunnar Larsson professzor irányításával.

Ahogy a mű címe is mutatja, Rydving a nyelvi változást alapvetően lexikai szinten vizsgálja. Munkáját és a kutatásának tudománytörténeti megalapozottságát nagy precizitás jellemzi, ezt a 17 oldalnyi szakirodalom is alátámasztja.

Az első fejezetben (*Lexical variation in Saami?* 19–26) a számik területi és nyelvi megosztottságát tekinti át, felsorakoztatva az eddigi megállapításokat és kutatásokat. A 2. fejezetben (*The History of Research into Saami Dialect Differentiation*, 27–82) a számi nyelvjáráskutatás történetét olvashatjuk a kezdetektől napjainkig, minden egyes olyan mű vizsgálatával, amely akár csak részben is érintette a kérdéskört. A szótáraknak, grammatikáknak és a különféle nyelvészeti tanulmányoknak a számi nyelvjárások csoportosításával kapcsolatos megállapításait Rydving kronológiai sorrendben tárgyalja, a 17. századtól az 1880-as évekig „ömlesztve", majd az 1880-as évektől nyelvenként/főbb nyelvjárásonként. Mindezt térképekkel kiegészítve, ami különösen fontos egy ilyen jellegű munka esetén. Összefoglalásként kiemeli Larsson gondolatát (80), miszerint a számi nyelvi változások vizsgálatakor nagyon fontos, hogy nemcsak térben, hanem időben is pontosan különítsük el a nyelvjárási határokat, hiszen ezek az elmúlt évszázadok folyamán, a vándorlások és költözések miatt többször is változtak. Rydving megállapítja, hogy eddig még nem született olyan munka, amelyben megkísérelték volna a teljes számi beszélőközösséget pontosan meghatározott kritériumok alapján csoportosítani. Ez egy hatalmas vállalkozás – ennek a műnek sem ez a célja. A szerző célkitűzése a nyelvi/nyelvárási változások vizsgálata az általa elhanyagoltnak tartott lexikai szempontból.

A 3–5. fejezetekben (83–102) tér ki Rydving a kutatásának céljára, módszertanára, terminológiai problémáira. Vizsgálati anyagát az ALE nyelvjárási atlasz számi adattára jelenti. A gyűjtemény 33 számi településről tartalmaz kifejezéseket a svédországi Tännäs városától az oroszországi Jukanga településig. A számi nyelvváltozatok geolingvisztikai kutatásában hat fő problémát határoz meg, melyek egyben kijelölik számára kutatásának fő kérdéseit (74). Ezek a következőek:

1. Az umei számi lexikai szempontból (tágabb értelemben véve) déli vagy középső száminak minősíthető-e?
2. Az északi gällivare-i terület lexikailag lulei vagy északi száminak bizonyul?

3. Az északi számi karesuandói nyelvjárása lexikailag a torneihoz (az északi számi déli nyelvjárása) vagy a finnmarkihoz (az északi számi északi nyelvjárása) tartozik-e?
4. Az északi számi tengerparti dialektusa lexikai szempontból az északi egyik főbb nyelvjárásának vagy (csak) a finnmarki nyelvjárás subdialektusának tekinthető?
5. Az inari számi a keleti vagy nyugati térséghez tartozik-e lexikai szempontból?
6. Az akkalai számi kolta vagy önálló vagy inkább kildini dialektus-e lexikailag?

A 6. fejezet (*Words Exemplified*) tulajdonképpen a szóanyag vizsgálata. Különböző szemantikai csoportokba tartozó kifejezéseket tekint át (6.2. kommunikáció, pl. 'mond', 'beszél', 'kérdez', 'könyörög'; 6.3. természeti kifejezések, mint 'mennydörgés', 'villámlás', 'szivárvány'; valamint a 6.4. fejezetben a hét napjait).

Rydving munkájának célja a számi nyelvváltozatok eltéréseinek körülhatárolása, a nyelvi/nyelvjárási határok lexikai úton való pontosabb megrajzolása. A bemutatott szókincs segítségével alátámasztja a számi nyelvváltozatok közötti különbözőségeket, megerősíti, hogy ezeknek a nyelvi határoknak a megállapítása nehéz, összetett feladatkör. A legtanulságosabbak az inari számi kapcsán tett megállapításai, melyek szerint a kérdéses terület nem tekinthető egyértelműen sem a hozzá képest nyugatra fekvő nyelvváltozatokhoz tartozónak, sem a keletiekhez, inkább egy középső csoportnak tűnik. Rydving munkájából, a nagy mennyiségű lexikai vizsgálat révén pontosabb és átláthatóbb képet kapunk az egyes számi beszélőközösségek közötti nyelvi különbségekről.

TÓTH ANIKÓ NIKOLETT